

Ականջաբարձ

(հատվածներ վեպից)

Ես հավատում եմ, որ իմ երկրի նախագահը պատերազմում պարտություն կրած երկրի նախագահ է։ Որ նա երեսպաշտություն է անում պատերազմում հաղթանակած երկրի դեմ։ Այո՛։ Քանզի ուժը նշանակում է բարձրություն։ Ուժն ամեն ինչ է։ «Ուժեղի մոտ միշտ էլ թույլն է մեղավոր» ասացվածք կա։ Այո՛։ Քանզի այն, ինչ զիջեց զենքի առաջ, այժմ վերադարձնել է ջանում միայն երեսպաշտությամբ։ Այո՛։ Այդպես է։ Ես հասկանում եմ։ Բայց էնվերն ու Վախոն չեն հասկանում։ Էնվերն ինձ խնդրում է, որ իրեն տանեմ մորս մոտ, որովհետև կարոտ է մայրական ջերմության։ Վախոն ասում է, որ անջատեմ հեռուստացույցը։ Մինչ կանջատեմ հեռուստացույցը, ձեռքս պարզում եմ առաջ՝ նախագահին՝ բա՛րև, բատոնո՛ նախագահ, բա՛րև։ Երկրիս նախագահը բարևում է ինձ։

Բարձրաստիճան պաշտոնյա մարդիկ մի զարմանալի հատկություն ունեն՝ ողջունում, բարևում են քեզ, բռնում են ձեռքդ, աչքերիդ մեջ նայում, սակայն ինչ-որ մի անտեսանելի, բայց զգալի էկրան կա ձեր միջև։ Այսպես, հեռուստացույցից են խոսում քեզ հետ։ Բայց դե, ի՞նչ նշանակություն ունի՝ նախագահիդ ձեռքը կրոնե՛ս, թե՛ ոչ։ Այստեղ կարևորն այլ բան է։ Կյանքն ինձ նետել է չափազանց քաղաքականացված ժամանակի մեջ։ Կատարվում են համաշխարհային մասշտաբի տեղաշարժեր։ Ինձ՝ փոքր երկրիս խեղճուկրակ որդուս, հետաքրքիր է մի բան միայն՝ կփրկվի՞ արդյոք իմ երկիրն այս շրջապտույտից։ Նա ինչ-որ հույս ներշնչում է, բայց հիմնականում ընդհանրական բաներ է ասում։ Հենց այնպես, ինչպես պիտի խոսի պատերազմում պարտված երկրի նախագահը։ Ո՛չ ավել։ Ո՛չ պակաս։ Ես մատու դնում եմ հեռուստացույցի կոճակին։ Հեռուստացույցը մարում է՝ կետ դարձած արևի նման։ Գնում ենք մորս մոտ։ Երբ մայրս ակնոց է դնում, տատիկի է նմանվում։ Բոլորի տատիկներին։ Ընդհանրապես՝ տատիկի։ Թեև որքան էլ տատիկի նմանվի, նա ինձ համար նախևառաջ մայր է։

Ականջաբարձ։ Ինչպե՞ս կսկսեի ականջաբարձի մասին վիպակս։ Շատ պարզ՝ մայրս որդուս համար ականջաբարձ կարեց։ Մովորական ականջաբարձ։ Սպիտակ մթելով կարված հավի բմբուլներով լցված բարձիկ։ Բարձի երեսին հնությունից դեղնած երկու կոճակ է կարված։ Իսկ ինչո՞ւ երկու։ Ուրեմն՝ ինչքա՞ն։ Երեք։ Ո՛չ։ Երկու։ Թեև մի կոճակ էլ որ լիներ, լավ կլիներ։ Փոքր է, իսկապես ականջին մոտ դնելու հարմար։ Երևի ահա այսպես կսկսեի։ Գիր։ Գրող։ Գրողը պիտի գրի։ Էներգիայի համակենտրոնացում։ Կենտրոնացված խտացում։ Չեմ կարողանում։ Ցրվում է։ Ասես ոմբակոծված կերակրաման լինի՝ «կատելոկ»։ Մատներս քիչ են բոլոր ծակոտիները լցնելու համար։ Չեն բավում։ Հեռվում մնացած մենությունը, ուր ափեափ երջանիկ էի իմ զառանցանքներով։ Ինչ-որ բան ասացի։ Արտաբերեցի՞։ Վերջակետ դրեցի։ Որսորդի համառությամբ պահակեցի և, այնուամենայնիվ, հասա քեզ։ Ինձ ուժ կտա։ Հավատ կներշնչի։ Հետո ինչ, որ պիտի տանջվեմ։ Պիտի տանջվեմ, այո՛, որովհետև մարդը ստեղծված է տառապանքի համար։ Ոմանք ընթանում են թեթև զեփյուռի հոսանքի հետ։ Ամեն մարդ իր ճամփան ունի։ Իր ճամփով է անցնում ամեն մարդ։ Ե՛ս գիտեմ, թե ինչո՞ւ և ինչպե՞ս եմ տառապում։ Մի ուրիշն էլ իրենը գիտի։ Փնտրտուք։ Փնտրտուք։ Չես գտնում։ Կամ էլ չի բավարարում այն, ինչ գտնում ես։ Դու քո՛նն ես փնտրում։ Քո՛ ռիթմը։ Քո՛ ուզածը։ Քե՛զ տրամադրվածը։ Քո՛ ոգին։ Քո՛ շունչը։ Քո՛ նր։ Ուրիշինը թող ուրիշը փնտրի։ Էներգիայի համակենտրոնացում։ Դրանով ես ապրում։ Եթե այդպես չապրես, երբեք ոչնչի չես հասնի։ Բացառված է։ Գալիս է հարայ-հրոցով։ Եկա՛՛վ։ Հասա՛՛ր։

Քեզ թվում է, թե հոգուդ ամենամերձը հենց դա է, որ կա: Տեղաշարժվե՛ց: Գնա՛ց: Քնած էլ լինես, մեկ է՝ հանգիստ չի տա: Գալիս է: Մոտենում է: Խոսքով: Դեմքով: Տրամադրված: Որպես յոթն: Համանվագ որպես: Ուղեղն աշխատում է անկանգ: Քնի մեջ էլ այդ մասին ես մտածում՝ չմոռանա՛ս հանկարծ: Չմոռանա՛ս: Այնպես ես մղվում դեպի թուղթն ու գրիչը, ինչպես պապակ շուրթերով մարդը՝ դեպի ջրով լի շիշը: Գրառում եմ: Նշում եմ: Մտածում եմ՝ հիմա կքնեմ: Բայց՝ չէ: Գալիս է: Մոտենում է: Երբ գալիս է, մեծապես երջանիկ ես: Երբ վերջակետ ես դնում, այդժամ՝ ևս: Թեև շուտով օտարվում ես: Քեզ թվում է՝ խաբված ես: Չէ՛, այն չէր: Ինչ-որ բան թերի ես թողել՝ մտածում ես: Կամ՝ ինչ-որ բան այնպես չես արտահայտել: Հե՛չ բան էր: Երանի չգրեիր: Դիմանաս պիտի այս օտարումին: Հա՛: Դիմանաս պիտի: Դիմագրավես: Որպեսզի կրկին համարձակվես ու կրկին կպչես գործին: Եվ մի անգամ էլ ըմբռնվես բարձրակետին հասած մարդու ցնծալի փրկությունը, և հոգուդ ցնցումը քեզ նորից հիշեցնի գոյությունը ոգու: Թեև սա էլ է շուտով օտարանում: Դժվար է, քանզի մինչև վերջ հետամուտ ես կասկածին: Վերջին հաշվով ստացվում է էներգիայի կոնցենտրացիա, քանզի համոզվում ես քո ոչնչության մեջ: Դրանով գերված: Ինքդ էլ դրան նպաստող: Պարադոքս: Այո՛՝ պարադոքս: Պարադոքսից մինչև արսուրդ: Պիտի հեռանաս: Իսկ կյանքն ընթանում է իր ճամփով: Եթե չհեռանա, չես կարող զգալ: Սա էլ է պարադոքս: Պարադոքսից մինչև արսուրդ: Ուժ պիտի հավաքես և գոնե միառժամանակ մի կողմի քաշվես: Որպեսզի ավելի լավ տեսնես: Քեզ պատիվ չի բերի, սակայն, մի կողմի քաշվելը: Դու վշագործ մեշոկն ես գցում ուսերիցդ: Մեշոկը:

Ո՞ւր գնանք՝ հարցրեցի Վախոյին: Ուր որ գնում էինք մանկության օրերին, – ասաց Վախոն, – արի քայլենք Ռուսթավելիի պողոտայով ու Լադիձեի ջրերից խմենք: Անդրոն: «Ռուսթավելի» մետրոյի մոտ: Ճաղատ է արդեն: Մազերը՝ բլանժե: Դաստակից կախ՝ «պեղեռաստկա»: Ի՞նչ կապ ունի այստեղ «տկա»-ն: «Պե-դե-ռաստկա» – սա ճիշտ ձև չի: Վախոն է այդպես ասում: Ես չգիտեմ անգամ, թե այդ «պեղեռաստկան» ընդհանրապես ինչի՞ համար է: Հա՛: Երևի կամ փաստաթղթեր դնելու կամ բջջայինի: Չգիտեմ: Չի հետաքրքրում: Կաշվե գոտիով կախում են դաստակից: Քայլելիս՝ դրանք օրորվում են: Դրա համար էլ մի տեսակ տարօրինակ են քայլում: «Պեղեռաստկայի» յոթմին հընթաց: Վախոն տանել չի կարողանում: Դրա համար էլ բարդ բառ էր դարձնում ու ավելացնում՝ «տկա»-ն: Անդրոն ու բլանժեն: Անդրոն ու իր դաստակից կախ «պեղեռաստկան»: Դեռևս սովետական իշխանության օրոք էր հասցրել Չեխիայից աղջիկ բերել: Դրանից հետո չեմ էլ տեսել: Այսինքն՝ ոչ էլ հետաքրքիր էր: Մի տեսակ անմարդամոտ տղա էր: Բայց դա չէր պատճառը, որ ընկերներ ունենալու ցանկություն չուներ: Ընդհակառակը: Այդ հարցին մոտենում էր բավականին զիտակ, կարդացած մարդու ըմբռնումով: Քաղաքագետի նման: Այո՛: Հենց այդպես: Քաղաքագետի նման: Եթե ընկերանամ սրա կամ նրա հետ, ինձ ավելի ապահով կզգամ: Մոտավորապես այսպես: Իրոք քաղաքագետի նման: Անդրոն ամեն կերպ ձգտում էր բարեկամություն անել Վախոյի հետ: Ինձ հետ էլ: Սակայն ինձ հետ այն պատճառով, որ ինձնից անցնեի Վախոյին: Այո՛: Քաղաքական գործչի նման: Կեղծիք: Տեսություն: Դյուրըմբռնելի: Համակերպվածություն կեղծիքի հետ: Ստիպված հետևում ես, թե ուր կհրավիրի քեզ: Ինքդ երեխա ես: Քեզ թվում է, թե դա հեշտ է: Բայց, այնուամենայնիվ, տհաճ զգացողությամբ ես համակվում: Գիտես, որ կեղծ է: Սարքովի է: Բիարկե: Ամեն ինչ հաշվարկված: Նախօրոք մշակված ծրագիր է ներկայացնում քեզ: Գնանք խինկալանոց, ես փող ունեմ: Կամ՝ կինո գնանք, ես փող ունեմ: Կամ՝ ո՞ւր գնանք: Ոչ էլ տեղ կար գնալու: Ասենք՝ ձիարշավարան: Թեև երբեք չի առաջարկել ձիարշավարան գնալ: Ոչ էլ թատրոն:

Զարմանք: Ողջունում: Նորից զարմանք, որը կրկին զարմանք չէ: Ուսին ձեռք զարկելով ասվող բառեր՝ գնանք ռեստորան: Ասում է Անդրոն: Փող ունե՞ս՝ ծիծաղում է Վախոն: Անդրոն չի ծիծաղում: Անդրոն փոխվել է: Մի տեսակ ինքնավստահ: Հավասարակշռված: Հասունացած: Վախոյի ծիծաղն այլ կերպ է հնչում: Նվաստացուցիչ: Հենց իրեն՝ Վախոյին նվաստացնող: Ինձ էլ: Ես սա զգում եմ: Անդրոն էլ: Մակայն Անդրոն չի ծիծաղում: Անդրոն փոխվել է: Ես ու Վախոն վաղուց չենք եղել ռեստորանում: Մենք քաշվում ենք: Ի՞նչ վերևից է Անդրոն դիմում մատուցողին: Միաժամանակ՝ իբրև թե քաղաքավարի: Միաժամանակ՝ խստաբարո՝ ի՞նչ ունեք: Իսկ այսինչ բանը չունե՞ք: Ինչո՞ւ չունեք: Լա՛վ, թող լինի այն, ինչ կա: Ու շրջում է դժգոհ հայացքը: Ես զգում եմ, որ Վախոն ուզում է վարվել առաջվա Վախոյի նման: Չի կարողանում: Դրա համար էլ երևի հանդուրժում է շատ կոպիտ Վախոյին՝ էս ի՞նչ է, ա՛յ տղա, էս ինչո՞ւ էս էս բլանժեն թողել, կամ էլ՝ բա էդ «պեղեռաստկան» ինչո՞ւ էս ձեռքիցդ կախել: Վախոն «պեղեռաստկա» բառը շատ ընդգծված է ասում: Անդրոն աչքերով ժպտում է: Անդրոն հասկանում է, թե ի՞նչ է թաքնված այս կոպիտ վերաբերմունքի ետևում: Ես էլ եմ հասկանում: Վախոն էլ: Վախոյի կոպտությունը հնչում է որպես ծիծաղ: Անդրոն մեզ նկարներ է ցույց տալիս: Իր բնակարանը Պրահայում: Կնոջ հետ: Երկու դուստրերը: Վրացերեն չեն խոսում, բայց գիտեն, որ վրացի են: Հատկապես կրտսերը գիտի, որ վրացի է: Ի՞նչ է նշանակում՝ հատկապես կրտսերը գիտի: Չեմ հարցնում: Լռում եմ: Վախոն էլ է լռում: Հիմա մեծ մասամբ Անդրոն է խոսում: Լուսանկարչական ապարատների վաճառքով է զբաղվում: Լավ գործ է: Կայուն: Չեխիան շատ է առաջ գնացել: Ի՞նչ ասի, լեզվի պրոբլեմ էլ չունի, որովհետև չեխերենը բարդ լեզու չէ: Չեխիայում Արևմուտքը շատ ներդրումներ է արել: Որովհետև Չեխիան Եվրոպայի սիրտն է: Առանց ներդրումների երկրի տնտեսություն չի զարգանա: Նրան բացարձակապես չի հետաքրքրում, թե ով է Չեխիայի նախագահը: Վաղվա Հավելը չի՞: Ես էլ եմ միանում նրանց զրույցին: Ժպտում է: Այո՛, Վաղվա Հավելն է, բայց բանն այդ չէ: Բանն այն է, որ մարդիկ իրենց գործն անում են լուռ: Այդ թվում՝ նախագահը: Նա էլ նույնպիսի քաղաքացի է, ինչպես և ինքը՝ Անդրոն: Ահա՛ թե բանն ինչ է: Իսկ ընդհանրապես սկզբից դժվար է եղել, իսկ հետո գնալով առաջ է գնացել: Լավ ընտելացել է: Հիմա հիանալի աշխատանք ունի: Նորմալ վարձատրություն: Բնակարան: Մեքենա: Կինն էլ՝ իր մեքենան: Մեծ աղջկան էլ է խոստացել, ու հենց հասնի Չեխիա, նրա համար էլ անպայման կգնի: Փոքրի համար դեռ վաղ է, թե չէ դա էլ մի պրոբլեմ չէ: Խմում ենք: Խոսում է: Շատ է խոսում: Աչքին ինչ ընկնում, դրա մասին էլ կարող է խոսել: Խմե՛լ: Քիչ է խմում: Բայց, այդուամենայնիվ, հարբեց: Շատ ուտելուց խուսափում է, որովհետև հակված է գիրության: Մարդ պիտի միշտ «ֆորմայի» մեջ լինի: Եվրոպայում արտաքին տեսքին կարևորություն շատ են տալիս: Եթե «ֆորմայի» մեջ չես, վե՛րջ, հաշիվդ պարզ է: Բոլորովին այլ փոխհարաբերություններ են՝ գործնական, պրակտիկ: Բոլորովին այնպես չէ, ինչպես՝ Վրաստանում: Որտեղ միայն ուտելու մասին են մտածում: Չէ՛: Այնտեղ ուրիշ է: Իսկ ընդհանրապես, նրան այնտեղ էլ պետք եկավ վրացական «ժիլկան»՝ ջիղը: Շա՛տ պետք եկավ: Վրացին Վրաստանում բանի պետք չէ: Իսկ ահա արտասահմանում՝ ապրի՛ ու ապրի՛: Դե նրան էլ հարգում են: Վաստակել է այդ հարգանքը: Մի քանի անգամ վրացավարի է վարվել, հավանել են: Քեզ հատուկ դրսևորելու կարիք չկա, բայց ինքնատիպ կոլորիտ հանդես բերելն էլ չի խանգարի: Ինքնատիպ կոլորիտ: Միանշանակ: Տեսնես սա ի՞նչ է նշանակում: Չեմ հարցնում: Խոսում է: Հետո հայացքով փնտրում է մատուցողին: Մինչև հիմա որտե՞ղ է պատվիրած ուտելիքը: Սա ի՞նչ սպասարկում է: Ի վերջո, իրեն վիրավորված է զգում: Ոտքի է ելնում: Գնում է պարզաբանելու: «Պեղեռաստկան» թողնում է սեղանին: Հիմա սրա գլխին չտա՛մ՝ ասում է Վախոն ու նայում Անդրոյի ետևից: Անդրոն շուտով վերադառնում է: Դեմքից երևում է, որ դժգոհ չէ: Էլի խոսում է: Էս ի՞նչ կրակ ու պատիժ է. վերջն էս երկրում խելքի չեկա՞ն: Դեռ

օդանավակայանում զգաց, թե ինչ քաքի մեջ ընկավ: Բա մաքսայիններն ինչի՞ նման են: Անընդհատ ինչ-որ պատճառ են փնտրում էդ մուրացկանները: Բայց լավ դաս տվեց: Բա չէ՛, կուլ տար, համբերեր: Անձնագիրը ցույց տվե՞ց: Էն էլ ո՛նց ցույց տվեց: Չեխիայի՛ քաղաքացի է: Բա չէ՛: Լավ տեղը դրեց: Բա դեղատոնե՞րը: Ինչի՞ նման են այստեղի դեղատոները: Որ մեռնի, էդ կրպակներից դեղ չի գնի: Բա ո՞րը: Մի թե կարելի է շնչել այս թունավոր օդը: Ի տարբերություն Թբիլիսիի, Պրահայում 10-20 անգամ ավելի շատ մեքենա է երթնեկում, բայց օդն այսքան թունավորված չէ: Այնտեղ վաճառում են նորմալ բենզին: Ես դրանց ցավը տանեմ: Ա՛յ, հենց մենակ դրա համար: Չէ՛: Լավ է՝ ժամանակին հասցրեց այստեղից հեռանալ: Կամ քաղաքն ինչի՞ նման է: Կամ մարդիկ ինչի՞ նման են դառել: Ինչո՞ւ չեն թափում սեփական տան մոտ կուտակված աղբը: Սրա մեջ ի՞նչ դժվար բան կա: Մա էլ հո մեծ բան չէ՞: Այնտեղ՝ Պրահայում փողոցներն օճառով են լվանում, իսկ այստե՞ղ... Բա էլ ո՞ւր էիր գալիս, բրշկվում էստեղ՝ ասում է Վախոն: Աչքերի խորոց խորքից, ինչ-որ տեղից մի նապաստակ նայեց թաքուն այդ պահին ու նորից կորավ: Անդրոն այլևս այն Անդրոն չէ, ուստի և իրեն նվաստացած է զգում: Ի՞նչ է նշանակում՝ բրշկվում... Դա ի՞նչ արտահայտություն է՝ բրշկվել... Ոչ թե բրշկվել է, այլ եկել է ծնողներին տեսության: Դու եկել ես ոչ թե ծնողներիդ տեսության, այլ նրա համար, որ քո նմանները քեզ լսեն, ու երբ դու վարկաբեկում ես այս երկիրը, բերանով ծը՛, ծը՛, ծը՛ անեն: Անդրոն ավելի է վիրավորվում: Անդրոն համարում է, որ իր հայրենիքը ոչ մեկից պակաս էլ չի սիրում: Դեռ ավելին, հնարավոր է, որ ուրիշներից էլ շատ է սիրում և հենց այն պատճառով է այսպես ճիշտն ասում, որ իր երկրի լավն է ուզում: Գիտե՞նք արդյոք ես ու Վախոն կամ մի ուրիշը, թե նա Պրահայում քանի՞ վրացու է օգնության ձեռք մեկնել: Չգիտենք: Սո՛ւս, տո՛ գանդո՛ն,– ասում է Վախոն,– դու իրավո՛ւնք չունես էս երկրի մասին եղպես խոսելու: Դու ոչ էլ էն մարդն ես, որ ինչ-որ մեկին օգնության ձեռք մեկնես: Անդրոն նորից է պատրաստվում ինչ-որ բան ասել: Վախոն ձեռքը տանում է դեպի Անդրոյի բլանժեն: Մի փոքր դեպի իրեն է քաշում: Ձեռն կտրի՛, քանի դեռ չեմ շոել էդ «պեղեռաստկիդ» մեջ,– ասում է Վախոն: Անդրոն լռում է: Հիմա արդեն Անդրոն նման է առաջվա Անդրոյին: Ինչո՞ւ: Որովհետև ծիծաղում է: Էս ո՛վ էք եղել, ա՛յ մարդ, էս ի՞նչ մարդիկ էք դուք... չէ՛, մենք փոխվող պտուղ չենք... անհնար է: Չէ մի չէ՛, քեզ նման փոխվեմ ու հըլը մի բան էլ բլանժե թողնեմ, ձեռքիցս էլ «պեղեռաստկա» կախեմ՝ ասում է Վախոն արդեն խաղաղ ձայնով, որովհետև իր դեմ տեսնում է առաջվա Անդրոյին: Հիմա արդեն նա կատակում է: Բայց էս ի՞նչ լավ կթու կով է՛ս եղել դու, հա՛... Հա, բայց ես իմ հարազատ համադասարանցուն ո՞նց կթեմ: Ասում ու աչքերով ծիծաղում է: Անդրոն էլ է ծիծաղում ու նմանվում մանկութ օրերի Անդրոյին: Վախոն այնքան հաճախ է հիշատակում կթել բառը, որ հնարավոր է, որ այդպիսի բան մտքից անցնում էլ է... Անդրոն, այնուամենայնիվ, հին օրերի Անդրոն չէ: Բավակա՛ն է, յալլա՛, կորի գնա՛ այստեղից, ու էլի իր սրտով սիրած տեղում կլինի: Կեղծիք: Կեղծիք: Կեղծիքը հոգնեցնում է ինձ: Վախոյից էլ: Անդրոյից էլ: Վախոյից, որովհետև այս մասին հենց սկզբից էր մտածում: Անդրոյից, որովհետև նա ոտքից գլուխ է կեղծիք: Ճշմարտությունն ասաց: Կարծում եք՝ ճշմարտություն չէ՞ր ասածը, բայց մեկ է, կեղծ է: Զարմանալի բան է ստացվում: Անդրոն ճշմարտությունն ասաց, բայց Անդրոն ճիշտ չէ: Հա՛: Չէ՞: Մարդ արարածը սովորաբար այնպես վառված, այնպես զգացմունքով չի խոսում, երբ ինքն անձամբ չի տապակվել յուղում: Ասում են՝ յարեն տիրոջն է ցավ տալիս: Անդրոն ճշմարտությունը դարձրել է մատի փաթաթան, որպեսզի թոզ փչի մեր աչքերին: Իբրև թե մեզ ինչ-որ բան էր հասկացնում: Էլի ու էլի նույն սանձարձակ էմոցիայով: Իրավունք չուներ: Իրավունք: Իրավունքը մեծ բառ է: Ճշմարտությունն ասելու համար իրավունք պիտի ունենալ: Վախոն ուներ այդ իրավունքը: